

T e m a d ' e s c o l a

LA REFORMA EN LA FORMACIÓ DEL PROFESSORAT

1.- Proposta de la ponència de la Reforma dels Ensenyaments Universitaris del Consell d'Universitats sobre la formació del professorat.-

El mes d'abril de l'any passat, la ponència de Reforma dels Ensenyaments Universitaris va enviar a les institucions i persones implicades, per al seu estudi, un dossier que contenia l'informe tècnic per a l'elaboració de les directrius generals pròpies de les titulacions universitàries corresponents a la formació del professorat en els diferents trams del sistema educatiu anterior a la Universitat. En aquest informe es proposa que el futur mestre tingui la titulació de diplomat i que la durada de l'ensenyament sigui de tres anys. L'àmbit de la seva actuació docent serà la dels nens i nenes de 0 a 12 anys.

La ponència expressa que la formació del professorat per a aquest tram s'hauria d'estructurar sobre la base dels següents títols:

."Diplomat en Educació Infantil i Primària. Opció Educació Infantil" (Tram 0-6 anys).

."Diplomat en Educació Infantil i Primària. Opció Educació Primària" (Tram 6-12 anys).

." Diplomat en Educació Infantil i Primària. Opció Educació Musical".

." Diplomat en Educació Infantil i Primària. Opció Educació Física".

." Diplomat en Educació Infantil i Primària. Opció Llengua Estrangera".

." Diplomat en Educació Infantil i Primària. Opció Educació Especial".

." Diplomat en Educació Infantil i Primària. Opció Audició i Llenguatge".

Aquests títols acreditarien ensenyaments que, a

més d'una formació comuna, inclourien l'específica de la corresponent opció, i s'orientarien a la capacitat del mestre per al desenvolupament docent en els trams d'educació infantil i primària. Conseqüentment, cada títol inclouria matèries troncales comunes a tots ells, com també matèries troncales pròpies de cada opció.

Les matèries troncales comunes a totes les opcions són de tipus psicològic, pedagògic, sociològic i didàctic, i constitueixen una mica menys de la meitat de la càrrega lectiva mínima prevista per a aquesta diplomatura, que de fet prodrà tenir un ventall més o menys ampli de matèries obligatòries - i optatives- segons ho estableixi cada Universitat.

Quant a la formació del professorat d'Educació Secundària, la ponència proposa una única titulació de caràcter oficial i amb validesa per a tot el territori estatal. Aquest títol s'obtindria, una vegada acabada la llicenciatura, amb un curs de formació pedagògica substantiva i complementària (segons l'especialitat o àrea corresponent en cada cas), que hauria de contemplar les necessitats d'ambdós cicles de Secundària, i haurien d'oferir els departaments universitaris corresponents.

Així mateix, la ponència entén que les Administracions Educatives haurien de prendre mesures encaminades a garantir la impartició indefinida del primer cicle de la nova etapa de l'Educació Secundària pels actuals professors especialistes d'E.G.B. i a possibilitar l'accés a aquest cicle, per un període no inferior a cinc anys des del començament de la reforma, als mestres especialistes que en l'actualitat s'estan formant en les Escoles de Formació del Professorat.

Aquest informe tècnic va ser estudiat en el si de totes les Escoles de Mestres de l'Estat i se'n va donar una resposta conjunta a les "Jornades de Treball de les Escoles de Magisteri de l'Estat espanyol sobre la reforma dels ensenyaments de Formació del Professorat" que van ser organitzades per l'Escola de Sants, de Barcelona, i van tenir lloc els dies 26 i 27 d'octubre de 1989.

En aquestes jornades es va fer una reflexió conjunta sobre les propostes de noves titulacions fetes públiques pel Consell d'Universitats i sobre la seva adequació al projecte de reforma del sistema educatiu. Es van posar en comú els diferents punts de vista sobre el futur dels estudis de formació del professorat i, en general, sobre el paper que correspondrà a les Escoles de Magisteri.

Com a conclusió del treball, es va redactar un document que posteriorment va ser lliurat al Ministeri, Consell d'Universitats, Rectorats i als organismes cor-

responents de les respectives comunitats autònomes, si bé no hi ha hagut en cap cas una resposta que recollís les nostres apreciacions i reclamacions.

Posteriorment, i una vegada l'avantprojecte de la LOGSE havia sortit a la llum pública ratificant plantejaments anteriors, i sense recollir cap de les nostres reivindicacions fonamentals, es van convocar les "Segones Jornades de Treball de les Escoles de Magisteri", que es van celebrar els dies 2 i 3 d'abril de l'any en curs, en aquesta ocasió a l'Escola "Pablo Montesinos" de Madrid.

També d'aquestes jornades va sorgir un document conjunt, que es considera continuació del redactat a Barcelona, i que valora la repercussió de la LOGSE sobre la formació inicial i permanent del professorat, i analitza aquells aspectes que en absència de l'avantprojecte van ser tractats parcialment en les Primeres Jornades.

Aquest és el moment en què ens trobem en l'actualitat, quan escrivim aquestes ratlles.

A continuació exposarem d'una forma sintetitzada els punts fonamentals de la nostra reflexió sobre la reforma de la formació del professorat, com també, finalment, la nostra visió del futur des de l'Escola de Mestres de Tarragona.

2.- Reflexió sobre la reforma de la formació del professorat

La reforma de la formació del professorat s'inscriu dins el marc general de la reforma i actualització dels títols universitaris, al temps que té una relació directa amb la reforma de tot el sistema educatiu no universitari.

La coincidència d'aquest doble procés obliga a plantejar la reflexió sobre la reforma de la formació del professorat no només com una aplicació del decret sobre la reforma dels plans d'estudi universitaris, sinó també en l'altra vessant, ja que les propostes i plantejaments que es fan per a la formació del professorat

han de respondre als requeriments de la nova estructura i del contingut del sistema educatiu. Certament, una formació inicial i permanent del professorat inadequada podria dur al fracàs de la reforma plantejada per a aquest sistema educatiu.

Anant per passos, en aquest capítol farem en primer lloc un comentari general sobre la LOGSE; a continuació assenyalarem alguns aspectes de la professió docent, a la llum de la reforma, que considerem importants, i posteriorment exposarem quin és el paper que en el futur creiem que han de tenir les actuals Escoles de Mestres.

2.1.- Valoració general del projecte de Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu (no universitari).-

La tan esperada LOGSE estarà ja probablement aprovada quan aquestes ratlles estiguin impreses. Tots el col·lectius afectats coneixen el seu articulat i les serves particularitats, per la qual cosa no l'explicarem aquí. El que sí farem, però, serà expressar la nostra visió global sobre ella i algunes opinions sobre aspectes que ens interessen directament.

1.- Considerem, en primer lloc, que la LOGSE presenta aspectes positius, entre els quals destaquem els següents:

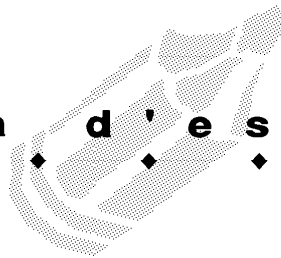
- . Una major racionalitat, respecte a la situació actual, en les etapes i cicles educatius, que es presenten més adaptats al desenvolupament dels alumnes.

- . La consideració de l'etapa 0-6 anys (educació infantil) com una etapa educativa amb un currículum propi.

- . L'ampliació de l'ensenyament obligatori fins als setze anys, coincidint amb l'edat mínima exigida per a la incorporació laboral.

- . La nova estructura i el disseny de la formació tècnico-professional en tres nivells: formació professional bàsica, integrada en la Secundària obligatòria; formació

professional de segon nivell, simultània amb el batxillerat; formació professional de tercer nivell, després del batxillerat.

2.- No obstant això, assenyallem que, tal com estan plantejades, les exigències de titulació del professorat per a l'accés a la docència incideixen negativament i poden constituir un greu obstacle per al desenvolupament dels objectius i propostes més positius de la llei. Específicament remarcarem els següents aspectes:

. Es manté una concepció jerarquitzada del sistema educatiu, apareixent com a més importants les etapes secundàries, que requereixen una formació inicial per al seu professorat més llarga i de superior consideració. D'aquesta manera es consagra una minusvaloració de l'etapa d'educació infantil i primària, quan des de qualsevol posició psicopedagògica i de defensa de la qualitat de l'ensenyament, tot sistema educatiu té la mateixa importància i, en conseqüència, l'existència de diferents nivells educatius no ha d'implacar "status" diferenciats entre el professorat. La implantació d'una titulació única per a tots els docents -la de llicenciat-, amb exigències curriculars diferents segons les etapes del sistema, pal·liaria les desigualtats tradicionals existents.

. De la mateixa manera que entenem que la formació docent per a l'Educació Infantil i Primària ha de ser de més llarga durada, creiem que la formació docent del professorat d'Educació Secundària, tal com es proposa a la LOGSE és insuficient, ja que es redueix a un curs de postgrau de "qualificació pedagògica" que ens recorda inevitablement els fracassats CAP.

. Un altre aspecte de la LOGSE que veiem clarament com a negatiu és la poca concreció del paper dels especialistes en les etapes d'Educació Infantil i Primària. No hi ha cap garantia que els especialistes exerceixin la seva especialitat.

2.2.- La professió docent: Educació Infantil, Primària i Secundària

Les Escoles Universitàries del Professorat d'E.G.B tenen actualment com a missió fonamental capacitar el futurs professors de Pre-escolar i Educació General Bàsica perquè puguin exercir la seva professió de forma adequada, i fixar les bases per a una formació permanent posterior. No obstant, avui dia, malgrat els esforços de renovació que han fet moltes escoles els últims anys, els plans d'estudi vigents en aquests centres no responen a les necessitats del sistema educatiu; a més, no es tenen unes pautes explícites i precises del model de professor que s'ha de formar, ni tampoc, per tant, de les seves funcions. Quant a la formació específica que actualment reben els professors de Batxillerat (el CAP), la situació encara és més greu: no

només es troba en desacord amb les necessitats del sistema educatiu i hi manquen uns plantejaments acceptables, sinó que és rebutjada i es manté només per la inèrcia.

Es fa imprescindible, doncs, en abordar la reforma del sistema de formació de professorat, començar per l'explicitació de les funcions que aquests professionals hauran d'assumir en el conjunt del sistema educatiu.

Seguint el contingut del capítol XIII del Llibre Blanc per a la Reforma del Sistema Educatiu, els nous professors, a més d'impartir coneixements, hauran de ser capaços d'elaborar projectes curriculars que s'adaptin a les característiques i necessitats de les seves escoles i dels seus alumnes. El nou professor no es pot limitar a ser un reproductor de programacions preestablertes, sinó que ha de ser un generador constant de curriculum, la qual cosa comporta redefinir el concepte de competència docent i la formació que aquest professor ha de rebre.

Actualment, la formació inicial que reben els professors de tots els nivells del sistema educatiu és insuficient per subministrar els coneixements generals i específics, com també els principis psicopedagògics i científics necessaris per desenvolupar una bona tasca professional. El coneixement, la pràctica i la reflexió amb què el futur professor, d'acord amb el perfil definit pel projecte de reforma, ha d'apropar-se a les diferents ciències, exigeix un temps mínim que no queda contemplat en una diplomatura com la proposada pel MEC. Per tant, no només s'han d'augmentar i adequar els mitjans existents actualment per a la formació del professorat, sinó que és necessari augmentar també el temps dedicat a aquesta formació; és per això que demanem estudis de llicenciatura, i no diplomatura, per al Professor d'Educació Infantil i Primària.

Quant al curriculum de la carrera docent, aquest haurà de tenir en compte el desenvolupament dels següents components:

- Continguts científics bàsics.
- Matèries instrumentals.
- Continguts psicopedagògics.
- Didàctiques especials..
- Coneixements del curriculum.
- Relació amb el context.

Un plantejament d'aquest tipus obligarà a establir una interrelació i un equilibri entre els continguts culturals, els continguts psicopedagògics i les pràctiques docents.

Per altra banda, caldrà aprofundir en la reflexió sobre els aspectes metodològics de la formació del professorat, partint de la crítica de models usats tradicionalment, que són insuficients i resulten en gran mesura inadequats actualment. En aquesta línia instem a aprofundir en nous models que incideixin en una major

relació teòrico-pràctica, tant en els aspectes de continguts, de didàctiques especials, com d'aquells que ajuden a un millor coneixement de la realitat educativa.

També advoquem perquè s'estableixin uns criteris de selecció d'entrada a la carrera docent, que siguin els mateixos que s'exigeixen per a l'accés a la majoria dels estudis universitaris. La realitat actual ens demostra que l'accés indiscriminat als estudis de professorat provoca un deteriorament tant en la motivació per a la professió com en el nivell acadèmic dels alumnes.

De la mateixa manera, entenem que per accedir a l'exercici professional de l'ensenyament ha de ser imprescindible tenir la titulació adequada, que tal com ho veiem hauria de ser la de llicenciat, professor del nivell d'ensenyament al qual es pretén accedir. La formació permanent serà, a més, una obligació i un dret irrenunciabls.

2.3.- El nou paper que hauran de tenir les actuals Escoles Universitàries de Formació del Professorat

A causa del canvi que hi ha hagut a l'ensenyament superior amb la creació dels departaments universitaris, en els quals s'han integrat els professors de les Escoles Universitàries de Formació del Professorat que haurien de ser, per la seva experiència i per l'especificitat de les seves tasques docents i investigadores, els responsables en el futur de la formació de tot el professorat del sistema educatiu, proposem que aquestes Escoles, caracteritzades fins al moment per la formació dels professors d'Educació General Bàsica i Pre-escolar exclusivament, es converteixin en els centres bàsics per a la formació de tot el professorat no universitari i d'altres tipus de professionals en educació.

Per altra banda, entenem que aquests centres han detenir una tasca important d'organització i col·laboració en la formació permanent del professorat.

La formació inicial del professorat ha de posar les bases per a una formació permanent posterior i continuada. El fet que els centres encarregats de la formació inicial intervinguin i col·laborin en la formació permanent farà possible l'existència d'una retroalimentació que permetrà d'introduir en la formació inicial aspectes de renovació curricular. La formació inicial i la formació permanent tenen cadascuna un àmbit propi, però han de separar-se l'una de l'altra, i no s'han de contraposar.

Els professors dels centres universitaris de formació del professorat han de fer tasques de coordinació de

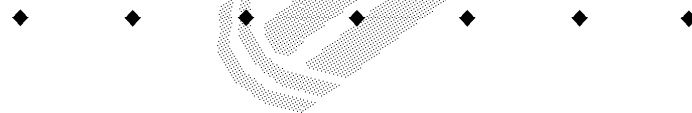
seminaris o grups de treball, han d'estudiar estratègies institucionals per intervenir en totes les etapes de la formació permanent i hi han de col·laborar estretament.

En tot cas entenem que la formació permanent ha d'afectar tots els nivells educatius (no universitaris i universitaris). A més, perquè el professorat en actiu es vegi, no només obligat, sinó totalment ajudat en la seva tasca formativa permanent, és necessari donar-li tota mena de facilitats per fer-ho (formació en horari lectiu, reducció de docència, llicència d'estudis etc). Per al professorat en atur hom reivindica també els mateixos drets i facilitats que per al professorat en actiu; s'hauran de estudiar fórmules que permetin la generalització a través de fons ocupacionals de l'INEM i del Fons Social Europeu.

Per altra banda, la intervenció com a docent en activitats de formació permanent hauria de ser contemplada en la càrrega lectiva, tant dels professors universitaris com dels no universitaris.

3. Com veu la nostra Escola l'aplicació de la Reforma de la formació del professorat.

L'Escola Universitària de Formació del Professorat de Tarragona, preocupada per tota aquesta problemàtica, ha tingut diverses reunions de treball sobre la Reforma, i ha participat activament en les dues jornades estatals d'Escoles de Magisteri convocades per a posar en comú les diferents reflexions sobre les noves titulacions i la nova ordenació del sistema educatiu. Val a dir que en ambdues jornades no hi ha hagut divergències fonamentals -ans al contrari, es feia

evident una coincidència important entre els nostres plantejaments i els de la resta d'Escoles de Mestres, tant de Catalunya com de tot l'Estat.

Ja de cara al futur concret de la formació del professorat a Tarragona, el proppassat mes de febrer vàrem realitzar unes sessions dedicades exclusivament a analitzar l'actual esborrany dels estudis de Diplomat en Educació Infantil i Primària, en totes les seves opcions, en vistes a les possibilitats d'aplicació de la Reforma a la nostra Escola. De qualsevol forma, però, quedava ben clar que les nostres propostes estarien finalment condicionades pels dictàmens definitius dels organismes competents.

Vàrem començar fent una anàlisi de la situació escolar actual de les nostres comarques, pel que fa a dades concretes de nombre d'escoles i d'aules, conjunt de mestres i la seva especialitat, mestres apuntats a les llistes d'espera, interinatsges i substitucions, previsió de llocs de treball, nombre de titulats de magisteri que surten cada any, etc.

En un debat de tipus general sobre les necessitats que nosaltres hem d'atendre, d'acord amb la valoració de les dades consultades prèviament, es va confirmar la poca demanda actual de formació inicial. Per altra banda, la valoració de les noves opcions, en el sentit que són diferents de les actuals i que preveuen l'exclusivitat de la franja 0-12, ens va dur a considerar que caldrà aprofitar aquesta situació per reformar les nostres estructures de treball en l'àmbit de la interdisciplinarietat, major incidència en el món educatiu, millor relació professorat-alumnat, i fins i tot en l'elaboració d'un projecte educatiu de centre. La formació permanent també es considerarà fonamental, tant en relació a la demanda social, com perquè assegura una retroalimentació molt necessària en les tasques de la formació inicial.

Quant a la justificació de les diferents especialitats, a més de la possible demanda social es va observar la força docent necessària, contrastant-la amb la que actualment tenim. En qualsevol cas, és clar que el professorat actual respon a les especialitats vigents i no correspon en llurs àrees de coneixement a les necessitats globals de les noves opcions, per la qual cosa serà sempre necessari, per poder implantar-les, un esforç tant per part del professorat com per part de les institucions educatives.

En relació a l'opció d'Educació Infantil, es considera que a la nostra Escola no hi ha pràcticament cap problema per oferir-la, ja que existeix actualment l'especialitat de Pre-escolar, que en part l'assumeix. A més, es considera que aquesta opció es troba en un moment de creixement, ja que s'amplia a tres anys

l'escola pública, i a més hi ha necessitat de titulació als primers nivells d'escolarització.

L'opció d'Educació Primària es veu com a fonamental en una Escola de Magisteri. És problemàtic de preveure la demanda social futura si no es clarifica d'una forma adequada l'actuació docent dels mestres especialistes de "matèries" (educació física etc.), però així i tot pensem que és una opció de la qual la nostra Escola no pot prescindir.

Quant a les opcions d'Audició i Llenguatge i d'Educació Especial, es consideren interessantíssimes, però més poc viables a l'Escola de Tarragona pel grau d'especialització terapèutica del professorat que les hauria d'impartir, del qual no disposem en l'actualitat. No obstant, atès que l'especialitat d'Educació Especial ha sigut sempre volguda per la nostra Escola, i que sempre ens hem dolgut de no poder-la ofertar al nostre alumnat, pensem que aquest és el moment de reivindicar-la i de fer tots els esforços que siguin necessaris per poder-la oferir com a opció en un futur pròxim. A més, sembla clar que es tracta d'una especialitat amb expectatives de treball i d'important demanda social.

En definitiva, el nostre col·lectiu ha estudiat el futur de l'Escola de Magisteri de Tarragona i té ja una proposta, que presentarà als organismes competents el dia que les titulacions de l'àmbit educatiu surtin a la llum -presumiblement abans d'acabar l'any- i sempre que els estudis d'Educació Inicial i Primària estiguin en línia amb l'informe tècnic enviat pel Consell d'Universitats a les Escoles de Mestres, per al seu estudi, la qual cosa sembla probable, per bé que encara esperem que el Ministeri faci seus alguns dels nostres suggeriments i escolti les nostres valoracions sobre la Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu.

En qualsevol cas, la nostra Escola vol fer l'esforç d'oferir el màxim nombre d'opcions que sigui possible. Considera majoritàriament que les dues opcions de tipus generalista -Infantil i Primària- no són discutibles en la seva acceptació i viabilitat. Considera també que les opcions referides a matèries específiques (Educació Física, Llengua Estrangera i Educació Musical) haurien d'oferir-se en bloc. I quant a les opcions de tipus terapèutic (Educació Especial i Audició i Llenguatge) ha optat per la d'Educació Especial.

Per altra banda, a la nostra Escola hi ha també el sentir majoritari de dedicar esforços importants en l'àmbit de la formació permanent, així com en el de la futura Educació Secundària. En aquesta tasca haurem d'anar junts tots els preocupats per l'educació a Tarragona.

*Pilar Monje, Teresa Soler i Isabel Viscarro,
professores de l'Escola de Mestres*